

MARTIN HENZELMANN

TIPOLOGIJA SLOVENSКИH JEZIKA

Манучарян, Иветта, 2021. *Типология славянских языков*.
Ереван: Издательство ЕГУ, 368 str.

Ova monografija jermenske lingvistkinje Ivete Manučarjan bavi se posebnostima slovenskih jezika. U centru istraživanja su ruski, ukrajinski, bjeloruski, poljski, češki, slovački, donjolужиčki i gornjolужиčki (koji se često sažimaju pod pojmom “луžički”), srpski, hrvatski, slovenački, bugarski i makedonski jezik. Autorica detaljno prikazuje tipološke posebnosti ovih jezika. Fokus je na kontrastivnom pristupu, ne samo međusobnoj usporedbi slovenskih jezika već i pokazivanju paralela s jermenskim (4. str.).

Knjiga se sastoji od četiri velika poglavlja s brojnim pododjeljcima, sažetkom i dva dodatka. Bibliografija na kraju je pregledna i osim citiranih djela posebno navodi neke korisne rječnike.

Prvo poglavlje posvećeno je slovenskom svijetu (5–64. str.). Manučarjan se najprije bavi opštim arealnogeografskim opisom, zatim istočnom, zapadnom i južnom skupinom Slovena, te konfesionalnim razlikama koje postoje. Bosna i Hercegovina predstavljena je kao posebno složena konstrukcija (9. str.). Nadalje se osvrće na istoriju i sadašnju državnost, te se ukratko ukazuje na današnje države sa slovenskom etničkom većinom. O Bosni i Hercegovini nalazimo samo mali dio, u kome se govori o njenom južnoslovenskom stanovništvu i titularnoj naciji (*Государство Босния и Герцеговина заселено южными славянами, титульной нацией в нем являются боснийцы и герцеговинцы*, 16. str.). Svakako bi bilo zanimljivo barem rudimentarno raščlaniti tu konstelaciju kako bi se ilustrovala etnička situacija u zemlji. Zatim, klasifikacija slovenskih jezika slijedi po

geografskim crtama koje se, kao što je poznato, odnose i na tipološki stepen srodnosti jezika. Posebno u dijelu o zapadnoslovenskim jezicima, autorica se ne ograničava na glavne državne jezike, već daje pregled i o nekim istorijskim ili manjinskim jezicima poput kašupskog, polapskog i gornjolužičkog (21–23. str.). Objašnjavaju se veze jezika i kulture (28–35. str.) te razvoj praslovenskog i starocrkvenoslovenskog jezika (38–53. str.). No, za razumijevanje sadašnjosti važno je i značenje pojedinih glasovnih i pisanih riječi koje su posebno opisane za svaki jezik (53–63. str.).

Drugi dio rada bavi se leksičkom i fonetskom prirodom slovenskih jezika (65–137. str.). U kontekstu istraživanja etimologije, dokumentovana je sličnost vokabularu. Posebno familijarna terminologija nesamo da pokazuje srodnosti slovenskih jezika već otkriva i brojna preklapanja s drugim indoevropskim jezicima, poput njemačkog ili jermenskog (*brat, sestra, otac, majka* itd.; 71. str.). S druge strane, postoje i brojne riječi koje u jednom slovenskom jeziku znače nešto sasvim drugo ili čak suprotno od onoga što znače u drugom jeziku. Naprimjer, Manučarjan spominje razlike u češkom i ruskom jeziku, kao: češki *čerstvý chléb* ‘svježi hljeb’, ruski *черствый хлеб* ‘hljeb koji više nije svjež’ (79. str.). Sljedeći paragraf opisuje fonetski fond koji, takođe, otkriva velike sličnosti u odgovarajućim jezicima i podložan je usporedivim fonetskim promjenama. Te su pojave detaljno opisane za ruski jezik (93–100. str.), u manjoj mjeri za ostale jezike (100–129. str.). U vezi s određenim osobenostima, kao što je *akanje*, Manučarjan navodi (134. str.): *Аканье не получило распространения ни в одном из славянских языков, кроме восточнославянских русского и белорусского языков*. Izvjesno je da to jeste tačno u smislu standardizovane upotrebe spomenute pojave, no ističemo da se *akanje* javlja i u drugim varijantama, a ne samo u istočnoslovenskim. Naprimjer, posvjedočen je u nekim rodopskim dijalektima bugarskog jezika u krajnjoj jugoistočnoj Bugarskoj i u sjeveroistočnoj Grčkoj, gdje izgovor tipa *akanje* živi u nekim idiomima lokalnog muslimanskog (pomaškog) stanovništva (vidi Кочева, 2022, str. 120).

Daleko najdetaljnije poglavlje knjige je treće (138–290. str.), posvećeno morfološkom sastavu slovenskih jezika. Obilježja bitnih kategorija (imenica, glagol, zamjenica i pridjev) detaljno se raspravljaju za istočnu, zapadnu i južnu podskupinu. Treba naglasiti da bugarsko-makedonska skupina tu ima neka odstupanja od ostalih jezika (kao što je gotovo potpuno odsustvo deklinacije; 173, 178. i 187. str.), te se razlikuju i značajnim brojem balkanizama. Svojstva glagola takođe su nešto drugačija na južnoslovenskom području, iako s drugim jezicima slovenskog svijeta dijele brojne karakteristike poput glagolskog vida. U južnoslovenskim jezicima bugarsko-makedonske skupine pojava vrlo složenog vremenskog sastava živo se upotrebljava u usmenoj i pisanoj komunikaciji. Iako slovački jezik ima prošlo svršeno vrijeme (pluskvamperfekat) koje se dosta rijetko koristi (232. str.), a lužičkosrpski jezik konzervira nesvršeno vrijeme (imperfekt) i aorist (238. str.), opet je složenost bugarsko-makedonske skupine vrlo posebna. Osim toga, infinitiv kod njih praktički je napušten (247. str.), a poznato je da se i u štokavskoj skupini infinitiv može zamijeniti (naprimjer u konstrukciji *želim pitati* odnosno *želim da pitam*). Pozivanje na tu mogućnost nedostaje u odjeljku o srpskom ili hrvatskom glagolu (254–258. str.).

U četvrtom poglavlju (290–324. str.) slijedi kratka skica sintaktičkih posebnosti. Prije svega, ruski jezik se u mnogim sintaktičkim konstrukcijama razlikuje od ostalih slovenskih i indoevropskih jezika po tome što daje prednost posesivnosti uz pomoć konstrukcija (djelimično s pomoćnim glagolom *быти*, latinski *esse*). Znatno rjeđe izražava posesivnost s pomoćnim glagolom *имѣти* (lat. *habere*; 305. str.): češki *Peter má velkou knihovnu*, jermenski *Պետրոսը հարուստ գրադարանն ունի* [*Petrose harust gradaran uni*], ali ruski *У Петра большая библиотека* (vidi srpski *Петар има велику библиотеку*).

Zatim se govori o kategorijama određenosti koje su posebno uočljive zbog svog položaja na samom kraju riječi u bugarskom i makedonskom jeziku, ali i u drugim indoevropskim jezicima poput jermenskog (309, 312–313. str.) ili švedskog. Tvorba negiranja (316–323. str.) opisana je kratko u ovom poglavlju.

Na kraju nalazimo sažetak (325–343. str.) s najvažnijim aspektima prikazane monografije, dva priloga s primjerima teksta (344–347. str.) i vježbama (348–353. str.), te bibliografiju (354–362. str.) i spisak skraćenica (363. str.).

Vrijedno je spomenuti da ovdje prikazana knjiga daje utemeljen pregled prirode slovenskih jezika. Svojstva pojedinih jezika predstavljena su s velikom stručnošću i objašnjena na razumljiv način. Pogled na druge jezike iz indoevropske skupine takođe ilustruje složeni istorijski kontekst, što je nesumnjivo vrlo korisno. Zbog toga je ova monografija, namijenjena širokom krugu čitalaca, vrijedan prilog za stručnu javnost.

LITERATURA

Кочева, А., 2022. “Семантични особености на глаголниа префикс у- в родопските диалекти на българския език”. *Gwary Dziś*, 15, str. 119–126.